

ילדות בערבה – מקורות צמיחתה של יוצרת לורה אינגלס וילדר בסדרת ספרי בית קטן בערבה

אסנת בראון

הקדמה

סדרת ספרי *בית קטן בערבה* המיועדת לילדים ולנוער, עוסקת בסיפור שנות ילדותן, התבגרותן ובגרותן של האחיות לורה ומרי, בנות משפחת אינגלס. לורה היא הבת השנייה במשפחה המונה ארבע בנות. זהו סיפור זיכרונות אוטוביוגרפי, ממזאר, של מי שלימים היתה לסופרת הילדים הנודעת לורה אינגלס וילדר. לורה, גיבורת ספרי הסדרה, היא בת למשפחת חלוצים במערב התיכון של ארצות הברית. זוהי סאגה משפחתית חלוצית מרתקת שכתובה בגוף שלישי, המתפרשת על פני כחמש-עשרה שנה ובה "תיאורים מדויקים, אוירה אותנטית משכנעת, קורטוב נוסטלגיה והומור דק" (אופק 1985, 238).

עיון בספרי הסדרה, אלה שמתארים את ילדותה והתבגרותה של לורה, יתמקד בשאלה, כיצד הופכת ילדה שגדלה בערבה בסביבה חלוצית ומאתגרת, כמעט פרימיטיבית, ובתנאי קיום קשים, ליוצרת חשובה בבגרותה, ומנין שאבה לורה בילדותה ובבגרותה את החוזקות, את הביטחון העצמי ואת תחושת המסוגלות שבאים לידי ביטוי ביצירתה ובראיית העולם שלה. האירועים המתוארים בספרי הסדרה מבוססים על זיכרונותיה מתקופה חשובה שחלפה במחיצת הורים חלוצים בעלי חוזקות והשפעות, ומעידים על יכולת התרשמות של ילדה בעלת נפש אמן, על חריטת הרשמים בזיכרון והפיכתם לחומרי תשתית ליצירותיה.

אירועי הילדות וההתבגרות המתוארים בספריה מתרחשים במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה בין השנים 1869-1885. שבעה מספרי סדרת **בית קטן בערבה** המונה תשעה ספרים נכתבו בשנות המשבר הכלכלי הגדול בארצות הברית (The Great Depression). כשנכתבו ופורסמו ספריה היתה אינגלס וילדר בעשורים השביעי והשמיני לחייה. (Romines 1994) נראה כי הקשיים שחוותה בשנות השפל הכלכלי, יחד עם מות אמה בשנת 1924 ומות אחותה מרי ארבע שנים לאחר מכן, יצרו דחף לשימור זיכרונותיה בכתיבתם. הכתיבה היא במבט רטרוספקטיבי של כשישים שנה. לורה אינגלס וילדר זכתה לאריכות ימים (1867-1957). לרוז ליין, בתה של הסופרת, היה חלק נכבד בעריכת הכתבים של אמה ובשיווקם. היא סייעה רבות ללורה אינגלס וילדר בעיבוד זיכרונותיה לספרים ובהבאתם לדפוס. הדעות חלוקות לגבי מידת מעורבותה אף בכתיבתם (Holtz 1995, Miller 2008). רוז היתה עיתונאית מצליחה, רהוטה בכתיבתה ובעלת קשרים עם הוצאות לאור. טענה זו אינה מפחיתה מן העובדה שלורה אינגלס וילדר היא יוצרת הסדרה. לסדרה המבוססת על זיכרונותיה וחוויותיה לא היה קיום בלעדיה. לכן המאמר הזה מתייחס אליה כאל הסופרת היוצרת, ללא קשר למידת המעורבות של רוז ליין בסיוע לאמה.

הסיפורים המשפחתיים בסדרת **בית קטן בערבה** משקפים גם תקופה היסטורית-חברתית בארצות הברית – גל ההתפשטות מערבה בתקופת החלוציות במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה. אף על פי שמוקד הכתיבה הוא סיפורה המשפחתי והזיכרונות האישיים שלה כילדה, הסדרה נותנת רושם היסטורי חברתי אותנטי ומהימן, ומפגישה את הקורא הצעיר עם ציוויליזציה של תקופה אחרת. בסדרה מתוארים אספקטים רבים של החיים החלוציים: המגורים וכיצד בנו אותם, חובות העבודה וחלוקתן בין בני המשפחה, הביגוד, המזון, אופן השגתו והכנתו, אופן התנועה ממקום למקום, התלאות ופגעי הטבע, צורות הבילוי, ההווי, בתי הספר והלימוד העצמי (Cooper 1963).

תשעת ספרי הסדרה, התפרסמו בהפרשי זמן של שנה או שנתיים:

- **בית קטן ביער הגדול** – 1932
- **בן איכרים** – 1933
- **בית קטן בערבה** – 1935
- **על גדות נחל השזיף** – 1937
- **על חופי אגם הכסף** – 1939

- החורף הארוך – 1940
- עיר קטנה בערבה – 1941
- 1943 – *These Happy Golden Years* (לא תורגם לעברית)
- 1971 – *The First Four Years* (התפרסם לאחר מות הסופרת, לא תורגם לעברית).

"היה היתה פעם, לפני שישים שנה, ילדה קטנה שחייתה ביערות ויסקונסין הגדולים, בבקתה קטנה ואפורה, בנויה קורות עצים". כך מתחיל סיפורה של לורה אינגלס וילדר משנות ילדותה המוקדמת עד לנישואיה בגיל שמונה-עשרה. (Cooper 1963). הצירוף במשפט הפתיחה בין הסגנון האגדי "היה היתה פעם" ובין הריאליזם המדויק "לפני שישים שנה" מאפיין את השילוב הסגנוני בכל ספרי הסדרה, בין שאלה תיאורים נרחבים של זיכרונות דרך עיניה של ילדה, ובין שזאת דוקומנטציה אמינה ומדויקת של תקופה.

מסע וצמיחה – קשיים וחוזקות

החיים החלוציים של משפחת אינגלס היו כרוכים מטבעם בקשיים רבים. קשיים, משברים וצורך בהסתגלות לשינויים הם התנסויות שכל אדם חווה. פסיכולוגים מבחינים בשני סוגי משברים: "משברים שהם חלק בלתי נפרד מתהליך ההתפתחות הנורמלית של האדם" ו"משברים שאינם צפויים מראש... המתרחשים בעקבות אירועים בעלי משמעות מאימת...". (גילת 2007, 75) גילת, הדן במשברים בחיי הילד המתבגר, מציין כי "רבים רואים במשבר תופעה מסוכנת", אולם מדגיש את טענת הפסיכולוגים "משברים ממלאים תפקיד חיוני בתהליך ההתפתחות: הם מציבים לפני הפרט אתגר רציני ומחייבים אותו לגלות את משאבי ההתמודדות החבויים בו ולעשות בהם שימוש בתהליך של צמיחה והתבגרות". (שם). במקרה של לורה אינגלס, כתוצאה מחיי נדודים ומאורח החיים החלוצי של משפחתה, היו הקשיים והשינויים חריפים במיוחד, ואולם הודות לאישיותה של לורה ולדפוס הפעולה ההרמוניים של הוריה, היו המשברים הרבים שחוותה בילדותה משברים בונים, שמהם יצאה עשירה רוחנית. ילדותה רצופת הקשיים והמשברים לא בלמה את התפתחותה כילדה מאושרת, פעילה וסקרנית. בחינת הקשיים מדגישה את האינטרפרטציה האופטימית של המשפחה יחד עם אקטיביות ועשיית כל מה שאפשר כדי להדוף כל קושי ולהתגבר עליו. המכות שספגה המשפחה לא שברו את רוחה, ולא הניעו אותה לחפש תנאי חיים קלים יותר. חרף הקשיים והמשברים

הרבים שעמם נאלצו להתמודד, העניקו ההורים לכנותיהם שמחת חיים, קשר רגשי עמוק, תחושת אושר, עמידות וחוסן נפשי. נבחן כיצד מגיבה המשפחה לקשיים ולמשברים וכיצד היא מתגברת עליהם באופן שמצמיח ילדה בעלת חוסן, עמידות וביטחון עצמי. לימים יהפכו זיכרונותיה לריגושים שמזינים את עולמה בכגרותה ומניעים את כתיבת זיכרונותיה.

בדידות במרחב

במהלך כל שנות ילדותה של לורה, כפי שהיא מתוארת בספרי הסדרה, חיה המשפחה בדרגות שונות של בדידות ובמנותק ממקום יישוב. ההסתייעות בציוויליזציה היתה כרוכה במאמצים רבים, ואולם הניתוק לא פגע ברוחה האיתנה של המשפחה. בילדות המוקדמת, **בית קטן ביער הגדול** (הספר הראשון בסדרה) השנה היא 1869. לורה בת השלוש חיה עם משפחתה בבקתה מבודדת בשיפולי היער הגדול בוויסקונסין (גילה שונה בספר לחמש כדי להעניק יתר מהימנות לזיכרונות): "בורד לחלוטין ביערות הפרא הגדולים, בתוך השלג והקור היה בית הקורות הקטן..." (29). הבדידות היא פיזית, ואינה מטרידה את המשפחה. בעבורם "היה בית הקורות הקטן חמים ונעים ומלא רוך. אבא ואמא, מרי, לורה וקארי התינוקת חשו עצמם נינוחים ומאושרים שם. בלילה האירה האש באח, הקור והחושך וחיות הפרא נמצאו כולם בחוץ, וג'ק הכלב וסוזן החתול שכבו ממצמצים אל מול הלהבות שבפינת האח" (שם). ביער הגדול בוויסקונסין הם חיים הרחק ממקום יישוב. "העיר הקרובה ביותר הייתה רחוקה מאד. לורה ומרי לא ראו מימיהן עיר, מימיהן לא ראו חנות, מימיהן לא ראו שני בתים עומדים זה לצד זה..." (64). הבדידות לא העיקה על המשפחה, להפך, שאיפתו של האב היתה לחיות בקרבה בלתי אמצעית לטבע הפראי.

בחלוף הזמן הלכו הבדידות והריחוק מהציוויליזציה והתגברו. דחף הנדודים של האב, אהבת החופש והימשכותו להתרחק מסביבה מיושבת מובילים את המשפחה בקרון נדודים אל מרחבי הערבה הפראית, הרחק מקרוביהם ומבני משפחתם. השנים הן 1869-1870. המספרת מזדהה ומתארת בנימה אוהדת את הדחף של האב לנדודים. "אבא אמר שאנשים רבים מדי גרים עכשיו ביערות הגדולים [...] חיות בר אינן נשארות בארץ שיש בה כל כך הרבה אנשים. וגם אבא לא רצה להישאר בה" (**בית קטן בערבה** 11). בערבת קנזס רחבת הידיים מצויים רק "שכנים" בודדים שמתגוררים במרחק חמישה עד שמונה קילומטרים זה מזה. המשפחה מתגוררת במרחק שישים קילומטרים מהעיר הקרובה. נדרשים יומיים

של נסיעה בקרון רתום לסוסים. המשפחה חיה בניתוק פיזי מקרוביה. "צ'רלס", אומרת האם, "אני רוצה לכתוב לקרובים בוויסקונסין. אם תשלח את המכתב עכשיו, יוכלו לענות לנו בחורף, ונשמע מהם באביב הבא" (134). לורה כמו אביה אוהבת את הבדידות במרחב. "היא אהבה את השמים העצומים ואת הרוחות, ואת האדמה שאי־אפשר לראות את סופה. הכל היה כה רענן וטהור וגדול ונהדר." (55). היא מאושרת במרחב ובטבע. "לורה היתה מאושרת מאוד. הרוח שרה שיר־איוושה חרישי בעשב. צרצור החרגולים הדהד מכל פינות הערבה הרחבה. מענפי העצים שעל שפת הנחל הגיע זמזום עמום. וכל הקולות הללו חברו יחד ויצרו שקט גדול וחמים ומאושר. מעודה לא אהבה לורה מקום כלשהו, כשם שאהבה את המקום הזה" (39). מראות התשתית העזים הללו נחרטים ומעצבים את נפש האמן שבה.

התקרבות מסוימת לציוויליזציה מתרחשת בתחנה הבאה במסע במינסוטה, על גדות נחל השזיף, כשלורה כמעט בת שמונה שנים. המשפחה חיה בבית בוץ ("בית עפר") מקורה בחציר במרחק חמישה קילומטרים ממקום יישוב. "עצרנו כאן כה קרוב אל עיר שיש בה בית ספר... " (בית קטן על גדות נחל השזיף 93). האב מממש את הבטחתו לאם למקום מגורים שמאפשר ללורה ולמרי לימודים בבית ספר. "הקרבה" לבית הספר והאפשרות ללמוד בו פירושן הליכה של חמישה קילומטרים לכל כיוון! חרף הניתוק והמרחק הבנות אינן מתלוננות ומתמידות בהליכה הקשה.

דווקא צמצום המרחב, הפחתת הניתוק וההתקרבות למקום יישוב המתרחשים בשלב הבא של נדודי המשפחה, יהיו קשים ללורה. כשהמשפחה מתגוררת כחלוצים ב"עיר" קטנה, המונה שמונה־עשרה משפחות (פחות מבניין מגורים ממוצע כיום...) חשה לורה בת השלוש־עשרה לכודה, בודדה ונפחדת בתוך הרעש. "הייתי מעדיפה להימצא בערב בחוץ עם העשב והציפורים וכינורו של אבא. כן אפילו עם הזאבים... חוץ מאשר בעיר הרועשת וההומה ומלאת הבוץ שהמוני זרים מסתופפים בה" (בית קטן על גדות אגם הכסף 183). האב מקים למשפחה בקתת עץ קטנה בחלקה משלהם במרחק מה משם. "הו בית! בית! בית מתוק", שרים אבא וכינורו בסיום ספר זה, "צנוע ככל שיהיה – אין טוב מהבית!" (209). לנפש האמן הקן המשפחתי והקרבה האינטימית לטבע הם צורך חשוב. מה שנחשב בעיני רבים לבדידות מעיקה הוא סם חיים בעבור ילדה רגישה, נלהבת וחדת חושים כלורה.

טלטלה ונדודים

בתקופת הילדות המוקדמת והמאוחרת של לורה עוברת המשפחה מסלול של שש־עשרה שנות נדודים: ויסקונסין, קנזס, מינסוטה, דקוטה הדרומית. ימים שלמים נודדת המשפחה בקרון רתום לסוסים: האב החלוץ הנועז, האם המסורה ועמם הבנות לורה, מרי, קרי והכלב ג'ק חוצים יערות מושלגים, מדרונות מסוכנים ודרכים משובשות. לעתים אף נדרשה חציית נחלים מסוכנת. ימים רבים משמש להם הקרון בית: "בשום מקום לא נראתה דרך, אפילו לא עקבות, ולו הקלושים ביותר, של אופני־עגלה או נתיב של רוכבים. הערכה השתרעה לפניהם כארץ שאיש לא ראה אותה מעולם" (בית קטן בערבה 25). דחף האב לנדודים מאלץ את המשפחה לנטוש בכל פרק זמן את הקיים ולנוע בדרכים למקום מגורים חדש. "אוה צ'רלס" הוא כמעט המשפט היחיד שהאם אומרת בתגובה לקושי או לאתגר חדש. "יום אחד, בשלהי החורף, אמר אבא לאמא: 'אני רואה שאינך מתנגדת, ולכן החלטתי לנסוע לראות את המערב.'" (12). האם מגלה תמיכה ונכונות סטואית להיות שותפה. לורה מזדהה עם ההרפתקנות ועם יצר הנדודים של אביה, ומרגישה בטוחה. "אבא ישב על מושב העגלה... היא ידעה שדבר לא יוכל לפגוע בה כשאבא וג'ק נמצאים לידה" (15). "מרי...לא אהבה נחלים ופחדה מן המים הזורמים. אבל לורה היתה נרגשת; היא אהבה להשתכשך במים" (22). בעבור לורה הנדודים הם אתגר מלהיב ולא מאיים.

סביבה עוינת

ההתרחקות מהציוויליזציה תבעה התמודדות עם סכנות שמאפיינות סביבה שאינה מיושבת. פרקים שלמים מוקדשים בבית קטן בערבה לחשש מפני מפגש עם האינדיאנים ילידי המקום ומפני עימות עם, ולחשש מפני חיות טרף ובעיקר מפני זאבים. המתחים בין המתיישבים החלוצים הבודדים ובין האינדיאנים נובעים בעיקר מכך שהמשלה אילצה את האינדיאנים לנדוד מערבה מכל אזור שהגיעו אליו המתיישבים הלבנים. לורה עדה לכמה מפגשים מאיימים עם אינדיאנים, שמשתיימים בצורה טובה יחסית ובאלימות מרוסנת, הודות לתבונה ולרוח הסובלנית והפייסנית של אביה. האב מכיר בכך שביתם נבנה על נתיבם של האינדיאנים בלי לדעת זאת, הוא מבין את מנהגייהם ונוקט את הצעדים הנכונים: "הכנסת אורחים" והימנעות מעימות. לורה חווה את החוזקה המגוננת של האב ואת תבונת ההישרדות שלו.

גם מפני מתקפה מסוכנת של להקת זאבים מתגונן האב באמצעות ריסון

עצמי, דהירה איטית ולא במנוסה. ההורים אינם מסתירים את הפחד מפני הילדות; הן שותפות וערות לסכנות. כשלהקת זאבים מקיפה את ביתם בשעת לילה, מזמין האב את לורה לצפות בהם. לורה מביטה מבעד לחלון בזאב שמביט בה. "חזרי עכשיו למיטה, כוסית-משקה קטנה, אמר אבא. 'לכי לישון. ג'ק ואני נשמור על כולכן'." (69). הרובה של האב, אחיזת ידיו הבטוחה, השקט והחיבה שהוא מקריץ משרים על לורה אומץ וביטחון.

מכות טבע

החלוצים חשפו את עצמם לטבע הפראי שמפעם לפעם הנחית עליהם מכות קשות: ארבה משמיד את היבול, שרפות מאיימות על ביתם ועל חייהם, סופות שלגים ממושכות ושיטפונות. חיי משפחת אינגלס היו רצופים בתלאות ובפגעים. שתי מכות טבע היו טראומטיות במיוחד: מכת הארבה כשגרו על גדות נחל השזיף במינסוטה, והחורף הארוך והקשה כשגרו ב"עיר" הקטנה בדקוטה. מכת הארבה מכלה את היבול זמן קצר לפני האסיף, וכך מכלה את התקווה להחזרת ההלוואות שהמשפחה קיבלה להתאוששות כלכלית על סמך היבול הצפוי.

"איבדנו את ההזדמנות להפיק יבול בשנה הבאה," אמר אבא. "כשביצים אלה ייבקעו, לא יוותר דבר ירוק בחלק זה של העולם." "אוי צ'רלס!" אמרה אמא, "מה נעשה?" אבא צנח ברפיון איברים על הספסל ואמר "איני יודע" [...]. אבא הזדקף. עיניו הכהות נצצו לפתע באור חד, שונה מן הקריצה שלורה ראתה בהן תמיד. "אבל זאת אני יודע, קרולין," אמר. "שום כנופיה שורצנית של חגבים לא תכניע אותנו! אנו נעשה משהו! את תראי! נסתדר איכשהו!" "כן צ'רלס," אמרה אמא... "אני נוסע העירה. אמצא משהו לעשותו, אל תדאגי!" (כית קטן על גדות נחל השזיף, 134).

למשפחה יכולת עמידות גבוהה ויכולת התאוששות מופלאה ומהירה מן המשברים הקשים האלה. תמיד נמצא מוצא, ההורים אינם נופלים ברוחם, מאמינים ביכולתם ומוצאים פתרונות מעשיים וחיזוקים נפשיים. נגינת הכינור של האב מלכדת את המשפחה ברגעי משבר ומרוממת את רוחה. האב יוצא מזרחה למסע ממושך לחיפוש עבודה בשכר באזורים שלא נפגעו ממכת הארבה. האם והבנות מגלות יכולות התמודדות, הן אינן נכנעות ומחזיקות מעמד לבדן בתנאי הישרדות קשים.

משבר שיא פוקד את המשפחה בחורף הארוך והקשה בשנת 1880 בדקוטה:

סופות שלגים ממושכות, קור עז של מינוס ארבעים מעלות, רוחות שורקות ורועמות. תנועת הרכבות נפסקה לחלוטין; לא נותרו מאגרי מזון והסקה מספיקים למשך החורף. המשפחה בסכנת חיים, ניזונה ממזון קצוב, ממנת לחם יומית זעומה שהוכנה מכמות קצובה של גרגרי חיטה. את הבית מסיקים בחציר שהולך ואוזל. בעונת איסוף החציר סייעה לורה הפעלתנית כאביה באיסוף השחת, וכך נוצר המלאי שסייע לשרוד. למרות הסכנה הקיומית, לאב יש ביטחון מלא, הוא אקטיבי, לא נופל ברוחו ומעודד את המשפחה. "היא לא תוכל לנו", אמר אבא. "היא תגוע אי פעם, ואנו לא. היא לא תנצח אותנו. לא ניכנע". ואז חשה לורה חמימות מתפשטת בקרבה. היתה זו חמימות קלה, אך עזה. חמימות מתמדת, כמו אור קלוש בחשכה, שהרוחות אינן יכולות לו מפני שלעולם לא ייכנע" (החורף הארוך 222).

קשיים בהשגת מזון

בעולם החלוצי המזון היה פשוט, אך קשה להשגה: קמח, תפוחי אדמה, דבש, שזיפי פרא. סיפוק רוב צורכי הקיום נעשה בייצור עצמי: גידול חיטה, אפיייה, חליבה, ציד, חטיבת עצים להסקה, ללא אמצעי קירור או שינוע. המזון יובש, הבשר עושן, הומלח, שומר ואוחסן. האב אמיץ הלב עוסק בחריש, באסיף, בדיג ובציד: ציד דובים, חזירים, צבאים, ארנבות, ברווזים. זה הבשר שאכלו. הציד לא היה תחביב של מותרות אלא צורך קיומי. "ערב ערב, לפני שעת הסיפור, היה אבא מכין את הכדורים לקראת הציד של יום המחרת" (בית קטן ביער הגדול 33). האב אהב את חיות הבר ושאף לחיות בסביבתן, אך בעת הצורך נאלץ לצוד חיות למאכל. * ממתק, סוכריה או עוגייה פשוטה מאפה ידי האם היו מצרך נדיר, רק באירועים מיוחדים, כמו בחג המולד. החיים אופיינו בפשטות ובהסתפקות במועט. (Cooper 1963). ביער הגדול לא ידעה המשפחה מחסור בהשוואה לקשיי הקיום שעמם יתמודדו לאחר שיצאו לנדודים. "הבית הקטן

* מעניין להשוות את היחס לציד בספרה של אינגלס מול היחס לציד בספרו של פליקס זאלטן **כמבי**. (2012). בעבור החלוצים בארה"ב, שהיו מנותקים ממקום יישוב, היה הציד הכרח קיומי. זאלטן, שחי באותה התקופה בעיר גדולה באירופה, מתאר את הציד דרך עיני החיות הניצודות. בספרו האדם הוא אויב ומוקד הרוע. בפרק האחרון של **בית קטן ביער הגדול** חורגת אינגלס מגישתה הבלתי מסתייגת לציד ומתכתבת עם **כמבי**. האב חומל על צבי ואינו יורה בו, כיוון ש"הוא היה כל כך יפה, הוא נראה כל כך חזק, חפשי ופראי, עד שלא יכולתי להרוג אותו..." (133). באותו הלילה אינו יורה גם בצבי נוסף ובצבייה עם העופר שלה, וחוזר הביתה בידים ריקות.

כמעט התפקע מעומס המזון הטוב, אשר נשמר לימי החורף הארוכים. המזווים והמרתף היו מלאים כל טוב, וכך היה חדר העבודה" (בית קטן ביער הגדול 17). השמחה האמיתית היתה בשפע, ואולם בחוג המשפחה, בבית פנימה. "גם אם נפליג בין ארמונות, נטעם תענוגות עולם, ביתנו, אף שהוא צנוע, הוא הטוב שבכולם", שר האב לבנותיו (103). רגעי "המותרות" של המשפחה בימי העמל הקשים היו השיחות והשיבה בצוותא. לקראת סיום בית קטן ביער הגדול מתוארת בהתרגשות רבה המצאה טכנולוגית חדשנית, מכונת דיש, המסייעת לאב בעבודת הקציר. אולם דווקא ב"אותו ערב היה אבא עייף מכדי לשוחח עם לורה..." (130). דומה כי יש כאן רמיזה אירונית לכך שקדמה טכנולוגית מצמצמת את זמן האיכות המשפחתי – בעיה רווחת בתקופתנו. ככל שנדרו לאזורים מיושבים פחות, התגברו הקשיים בהשגת מזון, אך אלה מעולם לא העיבו על היחסים הטובים במשפחה ועל הערכים שהונחלו לבנות.

השכלה, חברה, דת

מפגשים חברתיים היו נדירים. עיקר האושר ומקור הביילוי וההנאה היו בחיק המשפחה (Cooper 1963) כמעט בניתוק מהעולם, אולם עם מגע רב עם הטבע: שיחות עם ההורים, התמסרות למשימות היומיום, הפתעות צנועות כמו דבר מאכל, בד לתפירה, פריט לבוש, חוויה בטבע, או סתם התבוננות בו. האירועים החברתיים המועטים כללו מפגשים משפחתיים בחג המולד והליכה לכנסייה לעתים רחוקות (שם). עולם הילדות היה בבית ובטבע הקרוב ללא כל הרגשת חסר בגירויים חברתיים.

צחוקו המתגלגל של האב שעשע את המשפחה. נגינתו בכינור ליוותה את קשיי היומיום ושירדה אופטימיות. הם נהגו לשיר בצוותא ואף לרקוד ללא כל אמצעי אלקטרוני. בספרים משובצים עשרות שירים שהאב נהג לשיר. האב היטיב לספר סיפורים שריככו לאם ולבנות את מצוקות הקיום. בזכות חיוכה הבוטח של האם ובנוכחותו המגוננת של האב עם רובה הציד על כתפו חשו הבנות, כי לא יאונה להן כל רע (Flanagan 1957). בניגוד לחלום האמריקני של התעשרות, מה שמניע את משפחת אינגלס הוא התשוקה לחיים חופשיים ומספקים גם בתנאי מחסור.

בחיי משפחת אינגלס היה לדת מקום חשוב, אך לא בחיי היומיום, במאמצי ההישרדות ובאחריות להתמודדות עם כל קושי. הדת היוותה מקור לערכים ולהרגשת שייכות. מדי ערב לפני השינה התפללו הבנות את תפילת הערב.

הקריאה בכרית החדשה מילאה את חייהם תוכן. אירועי חג המולד נחגגו מדי שנה גם בתנאים קשים ובלי תלות בנסיבות, והיוו מקור אושר לבנות. לעתים רחוקות ביקרו בכנסייה, כשמקום המגורים אפשר להגיע אליה. ביקור בכנסייה והאזנה לדרשת הכומר היו אירוע חברתי חגיגי ומרגש במיוחד. הכומר זכה לכבוד ולהערכה. אחת האפיזודות המרכזיות בתקופת החיים על גדות נחל השזיף קשורה בויתור של האב על מגפיים חדשים במקום מגפיו הבלויים היחידים לטובת תרומה לכומר אלדן לרכישת פעמון למגדל הכנסייה. "פגשתי בכומר אלדן, והוא אמר לי כי אינו יכול לגייס די כסף כדי לקנות פעמון למגדל הכנסייה... היו חסרים לו בדיוק שלושה דולרים. נתתי לו אפוא, את הכסף." 'אוה צ'רלס!' היה כל מה שאמא אמרה " *(בית קטן על גדות נחל השזיף 123)*. מצד האב זוהי הקרבה של צרכים אישיים אלמנטריים למען הכלל.

בעולם החלוצי הלימוד העיקרי הוא מההורים ומדרך התמודדותם עם החיים (Kies 1966). יחד עם זאת ההורים מייחסים חשיבות להשכלתן של הבנות, לחינוכן ולהקניית דפוסי התנהגות נאותים: צייתנות, דיבור מאופק ושקט ועוד. האם, קרולייין, היתה מורה לתקופה קצרה לפני נישואיה. לורה ומרי מתחילות את לימודיהן בבית הספר בגיל מאוחר, רק כשיש בית ספר בעיירה הסמוכה למקום מגוריהן, על גדות נחל השזיף. קיים מתח בין החשיבות שמייחסת האם להשכלת הבנות ובין הקושי של לורה להיפרד מהטבע. "ככל שהרבו לספר ללורה על אודות בית הספר, כן פחת רצונה ללכת לשם. היא לא ידעה כיצד תהיה כה רחוקה מן הנחל כל היום כולו. היא שאלה, 'אוף אמא אני מוכרחת?' אמא אמרה כי ילדה גדולה כמעט בת שמונה צריכה ללמוד לקרוא במקום להתרוצץ פרא על שפתו של נחל השזיף" *(בית קטן על גדות נחל השזיף 90)*. אל בית הספר מגיעות הבנות בהליכה, מהלך חמישה קילומטרים לכל כיוון. הן מוכשרות ומצליחות בלימודים. הלימודים אינם רצופים ונקטעים בתקופת החורף הקשה. לורה ומרי שונות בלבושן, ומתקבלות בזלזול ובהתנשאות. ואולם הביטחון העצמי שהן רוכשות בבית מאפשר להן להתמודד עם האנטגוניזם החברתי.

כפי שעולה מן הקשיים שנמנו לעיל, משפחת אינגלס בהנהגתו של האב ניחנה בעמידות רבה מול המצוקות והמשברים שפקדו אותה באורח החיים שבחרה לעצמה. "עמידות", "Resilience", היא מושג שחוקרים מרבים לדבר עליו בשנים האחרונות, דהיינו, היכולת לשמור על הסתגלות חיובית למרות חוויות של מצוקה משמעותית. (Luthar, Cicchetti, Becker 2000) משפחת

אינגלס עשויה לשמש מופת לעמידות בעבור קוראים צעירים בני זמננו, שסובלים מפינוק, משעמום ומדרישה לחיי מותרות קלים ונוחים.

הורות תומכת – האב כמקור החוזקות

דמויות ההורים הן גורם מכריע בהתפתחות הילד. השפעת ההורים דומיננטית עוד יותר כאשר המשפחה חיה במרחק ממקום יישוב ובתנאי חיים מבודדים, כפי שחיה משפחת אינגלס. התנהגות נכונה של ההורים מקנה לילד תחושת ביטחון גם כאשר התנאים החיצוניים מאיימים. מושג "ההתקשרות" שהטביע בולבי (Bowlby 1969) ובעיקר היישומים הרחבים של תורתו, רלוונטיים להשפעה העצומה שהיתה לצ'רלס האב, ולקרוליין האם, על לורה. שלושת התנאים שעליהם מדברים החוקרים מתקיימים במערכת היחסים המופלאה בין לורה להוריה: (1) יחסי קרבה – העדפה להיות בקרבה לדמות התקשרות במיוחד במצבי משבר. (2) תחושה של מקלט מוגן – דמויות התקשרות מספקות תמיכה ותחושת הקלה. (3) תחושת בסיס פתוח – דמויות התקשרות נותנות לפרט תחושות ביטחון המאפשרות לו מרחב לנטילת סיכונים, גילוי התנהגויות חקרניות והתפתחות עצמית" (פופר, 2008, 42).

ללורה יש קשר מיוחד עם אביה והיא מזדהה איתו. צ'רלס, האב, אוהב האתגרים, הוא הכוח המניע. האב הולך לקראת הקשיים, ההתגברות עליהם מלהיבה אותו. עיניו הכחולות קורצות בשוככות. הוא נודד נצחי, מייצג חלוציות, אופטימיזם, אהבת החיים, אומץ לב, גבריות צנועה ומגוננת, רגישות, אהבת הטבע הפראי ואהבת המוסיקה. "הזמנים הללו מתקדמים מדי", הוא אומר. "הכל השתנה מהר כל כך. מסילות ברזל ומברקים ונפט ותנורי פחם – אלה דברים טובים, אך הצרה היא שהאנשים נעשים תלויים בהם" (*החורף הארוך* 142). האב הוא ההשראה לאורח החיים ולתפיסת החיים, והוא מושא להערצה. סיפוריו של האב, השירים שנהג לשיר, הנגינה בכינור וההתבוננות במעשי ידיו עיצבו את עולמן של הילדות. האב שר:

הו אני מלך צועני!
הולך, נודד, ובא לי כרצוני!
על האזנים יושב לו הכובע,
בכל העולם אני חי על הגובה.
(*בית קטן בערבה* 49).

במהלך החורף הקשה איכרו אצבעותיו של האב את היכולת לנגן. עם בוא האביב, כשחוזרת לאב יכולת הנגינה, הוא מלמד את בני משפחתו שיר חדש שמשקף את תפיסת העולם שלו (Mowery 1976).

החיים הם חידה,
כחידת הכינור,
לו אדם רק ידע
מאושר לזהור.
כה טוב העולם
כולנו נתרונון,
יש די לכולם,
אז אל תתלונן.
שכח קושי מאמש,
רצון כל קיר חודר;
מחר תזרח כאן שמש
גם אם היום קודר.

אל תצר על חלב שנשפך,
אל תבכה, אל תייבב,
רק פחדן כל ימיו נאנח,
אבל אצבע איננו נוקף.
כי רק בעמל ניצור
נטפס על גבעת חיינו,
ולעולם עלינו לזכור
לאן מועדות פנינו.

כל בני המשפחה מצטרפים במקהלת קולות הרמונית שמרחיקה את "ענן הפחד והסבל של החורף הארוך" (*החורף הארוך* 240). זוהי סצנה סימבולית שממחישה את מנהיגותו של האב ואת אישיותו האקטיבית והמעוררת. צ'רלס האב השפיע מאוד על לורה. על פי עדות בתה, רוז, הנצחת דמותו היא אף המניע המרכזי לכתיבת ספריה (Ward 1973).

האם – תמיכה ומופת

האם, קרולייין, היא אם ורעיה למופת. היא חזקה, עמידה ומאופיינת בעוצמה שקטה, באיפוק, וביכולת הישרדות והתגוננות אמיצה. צ'רלס האב הוא הדמות

הדומיננטית, אך ניכרת גם מרכזיותה של האם. (ראב"ד 2012). קרוליין מייצגת התנהגות נאותה, הלימות חברתית, אמון מלא ותמיכה באב, נשיות ומסירות לתפקידי האם המסורתיים. לעתים רחוקות היא מביעה מורת רוח או חשש מפני הצפוי. ברוב המקרים היא מאמצת את האופטימיזם ואת הנחישות של האב. לבנות מעניקה האם ערכים ודפוסי התנהגות של גבירות (ליידס) גם בתנאי חיים קשים מאוד: הקפדה על לבוש צנוע, נקי ומסוגנן, הגנה על פניהן מפני השמש – "עוד־מעט תיראו שתיכן כמו אינדיאניות! מתי כבר תלמדו לחבוש כובע למגן מן השמש?" (*בית קטן בערבה* 84); דיבור רך – "אין זה נאה לעלמה לצעוק כך" (110); לעולם אין לקטוע אדם באמצע דיבורו. יש לנהוג בריסון ובאיפוק – "ילדים צריכים להיות נראים־ולא־נשמעים" (49) – באדיבות ובנימוסים טובים: "היא ישבה זקופה... ואכלה בסכין ובמזלג, כפי שאמא לימדה אותה. היא לא אמרה דבר, מפני שלילדים אסור לדבר ליד השולחן אלא אם כן דיברו אליהם (82). "עליך לשמור על נימוסים טובים", מנחה האם את לורה. "אפילו במרחק אלף קילומטר ממקום־ישוב" (34). התנהגות יפה פירושה לזכור "שגברת אמיתית לעולם אינה עושה משהו העלול למשוך אליה תשומת לב." (*בית קטן לחופי אגם הכסף* 71). הבנות נדרשות לציית. מרי היא המנומסת והצייתנית: "היא היתה תמיד ילדה טובה; מעודה לא דיברה בפה מלא" (*בית קטן בערבה* 37). לורה היא הנועזת, הפראית והשובבה. "לורה רצה אנה ואנה, מנופפת בכובעה וצועקת: 'הי! היי־הי! הי!' עד שאמא ציוותה עליה לשתוק... אבל לורה סברה כי רצונה להיות בוקרת. (110).

האם והבנות השקיעו את רוב זמנן בהכנת המזון, בסידור הארוחות, בשטיפת כלים, בסידור הבית ובעבודות תפירה. על הבנות הוטלו חובות עבודה רבות. מיד עם השכמתן היו להן מטלות קבועות בבית (כמה שונה מבנות שגדלות היום). לורה גילתה התלהבות ואף העדפה לסייע לאביה בעבודות שלא נהוג להטיל על בנות. העבודה הקשה וגוזלת הזמן לא הקהתה את חוויות התשתית שלה ואת יכולת התרשמות הנלהבת והעזה שלה.

כל פרטי הלבוש הם מעשה ידיה היצרניות והיצרניות של האם: שמלות, סינרים, כובעים ומעילים. נעליים ומגפיים היו בין המוצרים הבודדים שהיה צריך לקנות. נדרש מאמץ חיסכון רב לרכישתם. מצוקת הנעליים מוזכרת רבות, והיא ביטוי לחיים במחסור. בגדי הבנות ונעליהן מועברים מבת לבת. "לורה נאלצה לנעול נעליים כשיצאה מחוץ לבית. הן הכאיבו לרגליה. היא לא ידעה מדוע. נעלים אלה מעולם לא הכאיבו לרגליה קודם לכן, גם נעליה של מרי הכאיבו

לרגליה [...] לורה חשה כי אין זה הוגן שמרי היא הבכורה, נעליה הישנות של מרי יתאימו תמיד לרגליה של לורה וללורה לא יהיו לעולם נעלים חדשות... " (בית קטן על גדות נחל השזיף 145, 152). על אף תנאי החיים הקשים מושם דגש על יופי, על תרבות ועל אסתטיקה. (עד היום נמכרת "אופנת" "בית קטן בערבה" ומוצגת במוזיאונים). הקפדה על לבוש אסתטי של האם והבנות היא ביטוי לגישור בין חיים במרחב ובטבע ובין זיקה לציוויליזציה ולחיברות. ברבות הזמן, כשהבנות מתבגרות, נעשה לבושן הדוק וחונק. "לורה עצמה חשבה כי המחוכים שלה הם צרה צרורה. הם הפריעו לה מהרגע שהיתה לובשת אותם בבוקר ועד שהיה מסירה אותם בערב [...] לורה לא יכלה לסבול בלילה את היסורים שגרמו לה קרסי הפלדה אשר לא הניחו לה לנשום עמוקות. מוכרחה היתה להסיר את מחוכיה". (עיר קטנה בערבה 76). (Gilead 1988).

היחסים בין ההורים, חרף כל הקשיים, מופלאים: זוהי זוגיות הרמונית, תומכת, בתנאי חיים מאתגרים. עולמה של לורה מוגן ובטוח למרות הסכנות הרבות: אינדיאנים, סופות צקלון, שיטפונות וימי רעב, בזכות החוזקות והערכים שהעניקו לה הוריה, שאותם מעולם לא איבדה (Ward 1973).

לורה – היוצרת בילדותה

התפתחות האדם והתנהגותו מעוצבים באמצעות קשרי גומלין בין שלושה מישורים: המישור האישי, תכונות האישיות המולדות, המישור הבינאישי, המציאות והסביבה שאליה נולד ונסיבות חיצוניות: אירועים בלתי מתוכננים, משברים וכדומה שאין לו עליהם שליטה. לורה היא תוצר של אופי מולד סקרן, הרפתקן ומתרחש, ושל משפחה חמה ואוהבת שנאבקת בצורה מעוררת התפעלות בתנאי חיים קשים במיוחד.

מה מייחד את לורה? לורה היא ייצוג של ילדה גיבורה, אינדיבידואליסטית וחזקה כנדרש בספרות איכותית לילדים (Cooper 1965). לורה היא ילדה אמיצה וצייתנית כאחד, בעלת דמיון, פעלתנית, מלאת חיוניות ואנרגיות – סוג של טומבוי. בזכות החוזקות והערכים שספגה מהוריה לורה חשה מוגנת בעולמה למרות קשיי הקיום וריבוי הסכנות. לורה היא ילדה שובת לב. באופייה היא מיזוג בין אמה לאביה (Gilead 1988): זהותה המגדרית ומוסכמות החברה כופות עליה להפנים ולחקות את תפקידיה הביתיים ואת התנהגותה על פי המודל של אמה. אולם כמו אביה, שאותו היא מעריצה, יש בה סקרנות ורחף למרחב, לטבע הפראי, להתנסויות נועזות ולחופש. "את, אמנם רק שמינית שבשמינית עסיס

מתוק, שתוי עד מחציתו", אומר לה אביה, "אבל חי נפשי, את חזקה כמו סוס קטן!" (*בית קטן ביער הגדול* 27). מהוריה ירשה לורה אהבה ללימודים יחד עם דחף מעשי ליישום הידע שרכשה (Kies 1996).

לורה מזדהה מאוד עם אביה. בהקשר לכך מעניין להדגים כיצד נפתר קונפליקט ילדות שמעסיק את לורה לא מעט. מרי, האחיות הבוגרות, היא בלונדינית; לורה היא כהת השיער. הקונפליקט מתחדד בהשפעת גורם שהוא מחוץ למסגרת המשפחתית: בעל חנות המתפעל מתלתלי הזהב של מרי, ולא אומר מילה על תלתליה החומים של לורה. "גרונה של לורה שנשק והדיבור נאלם מפיה. היא ידעה ששער זהוב יפה יותר משער חום. ומפני שלא יכלה לומר דבר הושיטה ידה וסטרה למרי על לחיה" (*בית קטן ביער הגדול* 107). לורה "זוכה" בתגובה קשה מאביה אך גם לחיבוק ולמבט חביב שמפנה את תשומת ליבה לכך שגם שערו וזקנו חומים. "ועתה מצאה כי חום הוא צבע חמוד!" (108). הדמיון לאב האהוב והנערץ מעודד את רוחה.

לורה מבצעת במסירות את עבודות הבית המוטלות עליה, אך מעדיפה לשהות עם אביה במרחבי שדות השחת ולסייע בהעמסתם. "אבא נהג לומר תכופות כי אינו יודע כיצד היה מסתדר בלי לורה, היא עזרה לו להתקין את הדלת לבקתת העץ בארץ האינדיאנים... עזרה לו לשאת את ענפי הערבה מכוסי העלים ולפזרם בבית העפר... הלכה עמו אל האורווה." (*בית קטן על גדות נחל השזיף* 16). לורה היא אקטיבית, ערנית וסקרנית. "פרפרונת", "עיזה פזיזה" מכנה אותה אביה בחיבה (*בית קטן על גדות אגם הכסף* 65). היא צופה בעניין בעבודות הגברים, פועלי מסילת הרכבת, ואינה נרתעת מלצותת בסקרנות ללשונם הגסה. לעתים קרובות היא חסרת מנוחה בבית, יוצאת בכל הזדמנות אל הערבה הגדולה והפראית, אוהבת לרוץ מול הרוח העזה, להחליק בלילה על הקרח, לראות עקבות זאבים, לחוות הרפתקאות אסורות בפלג הנחל, בגשם, על ערמות השחת, לוהטת מהתלהבות. המרץ, השונות, אהבת החופש, הרצון להתנסות ומכלול התכונות הגלומות בה כילדה מנבאים את עתידה כיוצרת.

גילויים ראשונים ליכולת התיאור המילולי שלורה ניחנה בה מופיעים לאחר שמרי מתעוורת. לורה מתארת במילים בעבור מרי את מראה עיניה. היא משמשת לה "עיניים", "רואה בקול רם בשביל מרי" (*בית קטן על גדות אגם הכסף* 45), "מציירת" מראות כשהיא מדברת (56). הקורא נעשה מודע ליכולת ההתבוננות ולכישרון התיאור של לורה. העיוורון של מרי מממש את פוטנציאל התיאור המילולי של לורה, ההופכת מראות למילים ומנבא את כישרונה כסופרת. "ראייה

חדה זו... בגיל שתים עשרה עזרה לה בכואה להעלות על כתב את מאורעות ילדותה שנים אחר כך..." (ראב"ד 2012)

לורה היא ילדה חסונה ועמידה. כיווני מחקר ראשונים שנוגעים לעמידות בקרב ילדים התמקדו בתכונות האינדיבידואליות של הילד העמיד. עם התפתחות המחקר בתחום, גברה ההכרה כי עמידות לעתים קרובות נובעת מגורמים חיצוניים לילד. מחקרי המשך הובילו להתוויה של שלוש קבוצות גורמים שמעורבים בפיתוח עמידות: (1) גורמים שנובעים מתכונותיו של הילד. (2) גורמים שקשורים למאפייני המשפחה. (3) גורמים שנובעים מאפיוני הסביבה החברתית הרחבה. (Luthar, Cicchetti, Becker 2000 והפניותיהם). העמידות של לורה היא תוצאה משולבת של הגורמים האלה: תכונותיה כילדה מתרשמת שהופכת משברים לחוויות, השפעת הוריה המעוררת שמחה ועשייה ויוצרת הרמוניה משפחתית, והשפעת הסביבה החלוצית המחנכת לחוסן ולהתמודדות חיובית.

מקורות האושר והיצירה

זיכרונות ילדותה של אינגלס וילדר הפכו בבגרותה ליצירת ספרות קאנונית לילדים ולמתבגרים. ספריה הם קלסיקה של ספרות לילדים ולנוער וזוכים למיליוני קוראים צעירים בצפון אמריקה, בנים ובנות כאחד (Cooper 1965). שישה-עשר מיליוני עותקים מספריה נמכרו ברחבי העולם ותורגמו לכעשרים ושש שפות. בארץ ספריה נתונים כיום בסכנת שכחה. משום כך ומסיבות נוספות יש חשיבות בהצגתם.

לפנינו הדגמת כוחה של נקודת המבט במסירת האירועים והשפעתה על אופן תיאור המציאות. התנועה בספרים המתארים את ילדותה של לורה מיותרת, היה אפשר לתאר את אותן העובדות כסבל מתמשך או כביקורת על האב, שדחפיו החלוציים אילצו את המשפחה לנדוד ולעזוב תנאי חיים נוחים יחסית, כפי שהיו ביער הגדול (הספר הראשון). אך בזכות הביטחון האמוציונלי שקיבלה לורה מהוריה, היא חוותה את החיים הקשים בערבה כחיים יפים ומאושרים, ומנקודת תצפית כזו הם מתוארים.

נקודה מרכזית היא הקשר העולה מתוך סדרת ספרי **"בית קטן בערבה"** בין מרחב, טבע, חופש, פשטות, מיעוט גירויים חומריים בתקופת הילדות, ובין אושר ויצירתיות, שהיא היכולת להתבונן, להתרשם ולהטמיע זיכרונות. בחיים המערביים המודרניים בימינו סובלים ילדים ממחסור בזמן הורי, אך מוקפים באוקיינוס של מידע, בשפע של צעצועים ומוצרי צריכה. הורים מעודדים את

ילדיהם להשתתף בחוגים ובפעילויות אקסטרה קוריקולאריות רבות ככל האפשר, מתוך האמונה שכך הם מוסיפים גירויים לעולמם ומיטיבים עמם. ילדותה של לורה מדגימה מקרה הפוך. מתוך הספרים עולה השאלה כיצד מתפתחת נפש אמנותית עשירה במציאות חומרית כה דלה – עובדה שעומדת בסתירה לרטוריקה המקובלת היום המעודדת צריכה, חוגים מפתחי יצירה החל בגיל הרך, ועוד. רק שלושה ספרים היו בביתה, אחד מהם התנ"ך, וכובה אחת. ספריה של אינגלס וילדר תומכים בקשר שבין פשטות, פנאי רב, מגע ישיר עם הטבע ובין יצירתיות, ובקשר בין סביבה שיש בה מיעוט מוצרי צריכה והרמוניה משפחתית חמה הנוטעת ביטחון ובין אושר. הילדות בערבה הפראית חיות בצמוד להורים, במגע קרוב ובלתי אמצעי עם סביבתן, עם הטבע וחילופי עונותיו, חשופות לגירויים פשוטים וישירים, עם אמצעי בידור שהם "תוצרת בית", בניגוד לילדות בעולם המודרני הצפוף, העמוס בעל-גירויים, ברשתות חברתיות, בעודף מידע ובטכנולוגיות הייטק מפותחות.

יכולת אמנותית היא כישרון מולד, תנאי חיים אינם יוצרים כישרון, אולם הם עשויים לעודד יצירתיות ולסייע בהגשמתה. אופייה של מרי, האחות הבכורה, שונה משל לורה. השוואה ביניהן עשויה להצביע על השפעת האישיות המולדת כמרכיב בהתפתחות. יחד עם זאת, במקרה של לורה דווקא, תנאי החיים שאופיינו במיעוט אמצעים, בקצב חיים איטי, במחסור ובמגע עשיר עם הטבע הפראי, עודדו התבוננות בסביבה והנאה מפרטיה ומצפונותיה: מצדף יפה או מאשכול תירס. "מרי גדולה היתה מלורה, ולה היתה כובת סמרטוטים בשם נטי, ללורה היה רק אשכול תירס עטוף במטפחת, אך זו היתה בובה טובה, ושמה היה סוזן. סוף סוף לא היתה זו אשמתה של סוזן שלא היתה אלא אשכול תירס!" (בית קטן ביער הגדול 18).

עמודים שלמים בספריה של אינגלס וילדר מוקדשים לתיאורים ספרותיים ורגישים של ילדותה המיוחדת, וכן לתיאורים מפורטים של העבודות השונות ושל מיומנויות הקיום שאותן קלטה כילדה שמתבוננת במעשי ידי הוריה בחושים מחודדים וחווה את המציאות במגע ישיר, ולא דרך מסכים מרצדים. אובייקטים פשוטים, שהם בדרך כלל מתחת לסף הגירוי של ילדים בתקופתנו, מתוארים ברגישות רבה. קריאה בסדרת "בית קטן בערבה" עשויה לעורר בקוראים הצעירים זיק של משיכה לטבע, של התבוננות בסביבה ומעט ריסון ופרופורציה; ללמדם להעריך את מה שמקבלים כיום כמוכּן מאליו, להיות מודעים למגבלות השפע ולא להיסחף במקסמיו יתר על המידה, וכן לחדר את מודעותם לשינויים

הדרמטיים שעברו על החברה האנושית במהלך כמאה וחמישים השנים האחרונות. ולסיום, ציטוט מספרותנו, מהפרק הראשון בנובלה "ספיח" מאת ח' נ' ביאליק, בן דורה של לורה אינגלס וילדר, אשר גדל כמוה בקרבה לטבע ובתנאי דלות ומחסור והיה למשורר לאומי. ביאליק וילדר מנציחים ביצירתם מראות ילדות וטבע בראשית: "עוד לא מלאו לי, כמדומה, חמש שנים תמימות... אותו העולם הראשון, הקדמוני, שהוצאתיו עמי מן הכפר ועדין הוא כמוס עמדי במדור מיוחד לו בגנזי לבי – אותו העולם המשונה, הפלאי, היחידי [...] על יריעה זו, שכולה תכלת רקיע וירק דשא, רקומים עתה לפני כל מראות עולמי של הימים הראשונים ההם, מראות פלאים, מראות שאננים וקלים כערפלי טוהר, חֲצִיִּים חידות וחציים חלומות – ובכל זאת אין בהירים וברורים כמוהם ואין מציאות כמציאותם. הם הם מראות שְׁתִּיָּה לנפשי, צורות יסוד, שניתנו לי מְשֻׁמִּים חִנָּם..." (ביאליק, תשל"ו, קעא-קעב)

לורה אינגלס וילדר, כמוה כביאליק הילד ב"ספיח", הופכת את מראות השתייה, מראות התשתית של ילדותה, ליצירות אמנות חשובות ומכוננות. ספריה של אינגלס וילדר היו לאתוס מכונן בתודעה האמריקנית ומן הדין שהקורא הישראלי הצעיר יהיה מודע לקיומם ולערכם.

נספח: אינגלס-וילדר ופוקנר

משפחה נודדת שונה לחלוטין מתוארת בספרות האמריקנית בנובלה "אמבר מוכער" מאת ויליאם פוקנר (1986). כמוקד יצירה מורכבת זו משפחה – הורים וארבעה ילדים – שנודדת בקרון רתום לסוסים מחווה לחווה בין תריסר מקומות מגורים. במבט רטרוספקטיבי ובסגנון של זרם התודעה נצמד המספר הכולל-יודע לתודעתו של הילד הצעיר במשפחה, סארטי, גיבור הנובלה. גילו של סארטי הוא כגילה של לורה. הנדודים מתרחשים בארצות הברית בפרקי זמן מקבילים באזורים גיאוגרפיים שונים וממניעים שונים. משפחת אינגלס נודדת במערב התיכון של ארצות הברית ממניעים חלוציים; גיבוריו של פוקנר נודדים בדרום ארצות הברית, כשברקע מלחמת האזרחים שהסתיימה. הם מונהגים בידי אב עריץ, סוציופת, גס וחסר ערכים, שהאינטראקציה שלו עם החברה היא דסטרוקטיבית לחלוטין. האב מואשם בשרפת אסמים וכמעשי זדון, נשפט ומגורש ממקום מגורים אחד למשנהו. האב מונע על ידי תסכול ותאוות הרס. תכלית קיומו היא פגיעה בכל מי שבא איתו במגע, פגיעה שמנומקת בתסכול מעמדי, בשנאה ובגאווה פגועה.

משפחת אינגלס אינה מאשימה שום גורם חיצוני בקשיי הקיום שלה, ופועלת באופן הרמוני עם הטבע והסביבה. צ'רלס האב דואג למשפחתו ומעודד אותה, ואילו אבנר סנופס רודה במשפחתו והורס כל סיכוי לחיים תקינים. לורה מזדהה עם אביה ופועלת לפי רוחו. לעומתה סארטי מפתח הבחנה מוסרית שמקורה אינו במשפחתו, ומבין כי אביו פועל בניגוד לערכים אנושיים וחברתיים בסיסיים. הילד "שסוע בין שני עולמות. העולם של אביו... ועולמו שלו, שהצדק השולט בו מונע אותו מלהזדהות עם אביו" (דינגוט 1986). לאחר מאבק פנימי שמתפתח בהדרגה לאורך הנובלה, מאבד הילד הזדהות עם אביו וחושף את מזימתו לשרוף עוד אמבר, ובכך גורם בעקיפין למותו של האב. ההשוואה בין שתי היצירות ממחישה אמת יסודית, כי מה שעושה את ההבדל הוא יחסו של האדם אל המציאות ולא תנאי הסביבה. בחירה בדרך דסטרוקטיבית היא בחירה אישיותית, ואי אפשר לתרץ אותה רק בתנאי סביבה. משפחת אינגלס התמודדה עם תנאי חיים קשים בהרבה מהתנאים שבהם חיה משפחתו של הילד סארטי: ניתוק ממקומות יישוב, חורף קשה ואכזרי ומכות טבע. הדבר לא מנע מהם להיות מאושרים בחלקם. במשפחה שררה אווירה של אהבה ואושר ויחס הוגן לזולת. במשפחתו של סארטי היתה אווירה של פחד ואלימות. האב נדד עם משפחתו תוך גרימה סדרתית של נזקים בזדון. ממשפחת אינגלס וממרחבי הערבה הפראית צמחה סופרת דגולה, ואילו לסארטי לא נותרה ברירה אלא לברוח ולהתנתק ממשפחתו.

רשימת ספריה של לורה אינגלס וילדר:

- אינגלס וילדר, ל' (1977). *בית קטן ביער הגדול*. (י' בר חן, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן, מודן.
- אינגלס וילדר, ל' (1987). *בן איכרים*. (ט' נתיב עירוני, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- אינגלס וילדר, ל' (1977). *בית קטן בערבה*. (א' גולן, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- אינגלס וילדר, ל' (1985). *בית קטן על גדות נחל השזיף*. (ט' נתיב עירוני, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- אינגלס וילדר, ל' (1983). *בית קטן על גדות אגם הכסף*. (ז' שביט, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- אינגלס וילדר, ל' (1987). *החורף הארוך*. (ט' נתיב עירוני, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- אינגלס וילדר, ל' (1984). *עיר קטנה בערבה*. (מ' אורן, מתרגמת). תל אביב: זמורה, ביתן.
- Ingalls Wilder, L. (2004). *These Happy Golden Years*. New York: Harper Trophy.
- Ingalls Wilder, L. (2004). *The First Four Years*. New York: Harper Trophy.

ביבליוגרפיה

- אופק, א' (1985). וילדר, לורה אינגלס. *לקסיקון אופק לספרות ילדים*. (כרך ראשון א-כ). תל אביב: זמורה-ביתן – מוציאים לאור. 238-237.
- ביאליק, ח' נ' (תשל"ו). "ספיח". *סיפורים*. תל אביב: ספריית דביר לעם.
- גילת, י' (2007). משברים בחיי הילד והמתבגר. *להיות קרוב*. תל אביב: מכון מופ"ת. 109-75.
- דינגוט, נ' (1986). *הפואטיקה של הסיפורת*, יחידות 1-3, תל אביב: בית ההוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה. 118.
- זאלטן, פ' (2012). *כמבי*. (מ' דק, מתרגם). בן שמן: מודן הוצאה לאור.
- פופר, מ' (2008). הקשר בין דפוסי התקשרות לבין התפתחות של מנהיגים חברתיים. *מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית*, 27, 39-56.
- פוקנר, ו' (1986). "אמבר מובער". *הפואטיקה של הסיפורת* מקראה, תל אביב: בית ההוצאה לאור של האוניברסיטה הפתוחה. 138-143.
- ראב"ד, ג' (2012). יומן קריאה: "בית קטן בערבה". *הפנקס* – כתב עת מקוון לתרבות וספרות ילדים. נדלה מ- <http://ha-pinkas.co.il>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*: Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
- Cooper, B. (1963). The Authenticity of Historical Background of the "Little House" Books. *Elementary English*, Vol 40, No 7 (November, 1963), 696-702.
- Cooper, B. (1965). The Appeal of the "Little House" Books to Children. *Elementary English*. Vol. 42, No.6 (October, 1965), 636-638, 643.
- Flangan, F. (1957). A Tribute to Laura Ingalls Wilder. *Elementary English*, Vol. 34, No. 4 (April, 1957), 203-213.
- Gilead, S. (1988). Emigrant Selves: Narrative Strategies in Three Women's Autobiographies. *Criticism*, Vol.30, No1 (Winter, 1988), 43-62.
- Holtz, W. (1995). *The Ghost in the Little House: A Life of Rose Wilder Lane*. University of Missouri.
- Kies, C. (1966). Laura and Mary and the 3 R's. *Peabody Journal of Education*, Vol.44, No.2 (September, 1966), 110-113.
- Luthar, S.S., Cicchetti D. & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical, Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Miller, J.E. (2008). *Laura Ingalls Wilder and Rose Wilder Authorship, Place, Time and Culture*. University of Missouri Press.
- Mowery, J. B. (1976). Portrait of a Pioneer. *Language Arts*, Vol.53, No.1 (January, 1976), 51-55.
- Romines, A. (1994). Writing the "Little House": The Architecture of a Series.

Great Plains Quarterly, Vol 14, No. 2 (Spring, 1994), 107-115.
Ward, N. (1973). Laura Ingalls Wilder – An Appreciation. *Elementary English*,
Vol. 50, No7 (October, 1973), 1024-1027, 1038.